

УДК 32-027.511

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.57.3>

ГЛОБАЛІЗМ ТА АНТИГЛОБАЛІЗМ: ПОЛІТИКА ОПОРУ

Руслан Гречкосій

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики,
кафедра філософії
вул. Олександра Кониського, 8/14, 01054, м. Київ, Україна*

Глобалізм варто розглядати як новий порядок планетарного масштабу. Одностороннє нав'язування цього нового планетарного порядку змінює ритм та напрямок, насамперед економічних процесів, представлених або як факт, або як доля. Антиглобалізм, як зворотний бік глобалізму, розкриває сенси останнього, а відтак намагається відшукати шляхи до опору політиці глобалізації. До них відносяться радикальні та вірусні прямі дії, що спрямовані на поліпшення умов обміну між промислово розвиненими країнами, що розвиваються, розширюють сферу свого публічного впливу за межі національних кордонів через глобальні мережі та локальними, економічно-хиткими державами.

На тлі домінування прихильників глобалізму – антиглобалісти відновлюють і водночас переформулюють ідеали соціальної справедливості, солідарності та інтернаціоналізму як частину суспільного блага та мірила, яке врівноважує взаємовідносини між глобальним та локальним. Відколи ринок перестав бути табу, а глобалізація стала домінуючою когнітивною структурою, антиглобалісти за принципову позицію обрали прихильність до знедоленим з постійними закликами до заходів щодо зменшення нерівності.

Таким чином, у статті ми маємо намір розкрити ті політики опору, які реалізують антиглобалісти на шляху до вирівнювання ситуацій, що несуть загрозу автономії внутрішньополітичних рішень окремих держав та зменшують рівень покірності глобальному впливу. Так, звернемося до прикладів діяльності антиглобалістських рухів, які виступають не так проти глобалізації (адже це процес неможливо призупинити), як проти «вирівнювання» глобалізаційних процесів. Рухи опору пропонують нові стратегії глобалізації, до прикладу альтерглобалістські, які ґрунтуються на провадженні процесів в інтересах широкого кола учасників, що сприяє формуванню глобального громадянського суспільства.

З'ясування головних принципів на яких тримається антиглобалізм дозволяє, як побачити альтернативи повсюдній глобалізації, так і виступає запорукою вивчення недоліків в діяльності груп опору та перспектив їх посилення.

Ключові слова: глобалізм, антиглобалізм, антиглобалістський рух, альтерглобалізм, капіталізм, політика опору, вірусні дії, справедливість, рівність, солідарність, глобальне, локальне.

Вступ. Глобалізм є фактично ідеологією нашого сьогодення, яка проголошує необхідність створення єдиної світової спільноти, заснованої на ліберальних цінностях та вільній ринковій економіці. «У науці прийнято виокремлювати такі цінності глобалізму як універсальність в організації соціального простору, демократичне управління, свобода (у тому числі й світоглядна) та права людини, глобальне суспільство, глобальний вільний ринок, інтеграція. Вони інтегровані у різні аспекти суспільного життя, зокрема політику, економіку, культуру та технології» [1, с. 365]. Глобалізм просуває глобалізацію як процес який впроваджує в життя головні принципи глобалізації (до прикладу, посилення взаємозв'язків між різними країнами та народами, що проявляється в економічній, політичній, культурній та соціальній сферах тощо). «...глобалізація як процес провокує відповідні

зміни, а глобалізм як відповідна концепція «мислення» має: 1) визначити механізм впровадження цих змін; 2) виокремити та передбачити найбільш вірогідні сценарії результатів та наслідків від їх системного впровадження; 3) розробити комунікативно-інформаційні взаємодії, здатні ефективно адаптувати наявний стан до бажаного (необхідного)» [1, с. 365]. З часом, коли ідеологія глобалізму розгорілася, а глобалізація стала світовою тенденцією, почати формуватися та виникати антиглобалістські настрої, які заперечують її.

Найперше, чим предствалений антиглобалізм – є антиглобалістські рухи. Поняття «антиглобалістський рух» / «anti-globalization movements» є досить неоднозначним та проблематичним, оскільки неясно, чи рухи виступають проти глобалізації як такої, чи лише проти її неоліберальних економічних аспектів. Тому поняття «антиглобалістський рух» окремі дослідники пропонують визначати як анти/альтернативна глобалізація / anti/alternative-globalization, що може бути доречнішим визначенням, оскільки він охоплює обидва аспекти. Проте, для зручності, у нашій розвідці ми будемо застосовувати усталене та зрозуміле – «антиглобалістський рух».

Антиглобалістські рухи беруть свій початок з західних країн де вони починають розвиватися ще у 1990-і роки і поступово поширюватися на інші країни. Тут модель дифузії може бути застосована для пояснення їх міжнаціональних подібностей. До прикладу, інновації, що поширюються через певні канали з-поміж членів соціальної системи Тут дифузійність процесів виражається за допомогою шляхів поширення інновація (будь-яка нова ідея, діяльність чи технологія) поширюється серед населення, оскільки на неї є запит. Щодо досліджень соціальних рухів, то моделі дифузії застосовуються для вивчення її поширення. Якщо звернутися до політичного повстання в Чилі, одного з перших, що відбулося в напрямку не прийняття глобалізаційних тенденцій, то можна побачити механізми налаштування їх зв'язків та мереж, які й сприяли подальшому перекиданню цього спалаху на інші держави.

Так що ж собою являли перші антиглобалістські рухи? Дії антиглобалістських рухів насамперед спрямовані проти неолібералізму. Протестувальники зазвичай закликають до «цілісної глобалізації», що передбачає рівність між учасниками, країнами, а не вибірковість та першість високорозвинених та економічно стабільних систем. Учасники рухів не лише виступають проти влади багатонаціональних корпорацій, вони паралельно схильні відкидати споживання та домінуючий дух сучасного капіталізму.

Більш пильний погляд на акції та протестні демонстрації проти глобалізації виражає ступінь відмінностей між різними групами та їх діями [2]. Це можуть бути акції протесту, що організуються в межах міжнародних та транснаціональних самітів, особливо економічних, соціальних форумів, що організуються як на місцевому, так і на глобальному рівні, а також антивоєнні протести, екологічні протести тощо. В будь-якій площині тактика протестувальної групи ґрунтується на застосуванні прямої дії, громадянської непокорі, масових демонстрацій та споживацького активізму [5]. Нові антиглобалістські рухи, які виникають в сьогоденні використовують нові види форм протесту, такі як організація в транснаціональних мережах електронних акцій. Ці нові форми не відкидають вже існуючих, є додатком до усталених видів, таких як громадянська непопора та ін.

Іншим прикладом, який увиразнює антиглобалізаційну політику опору, є активізм, що провадиться в Японії та увиразнюється участю у середовищі протестного табору. Так як останнім часом дослідники виявляють зростаючий інтерес до внутрішнього життя соціальних рухів Японії, то ми маємо можливість зрозуміти їх кроки на шляху до реалізації встановлення рівності. Відтак у Японії протестувальники практикують перефігурацію та горизонтальність у повсякденних експериментах щодо альтернативних способів

спільного життя. У протестному таборі в Японії учасники зіткнулися з інституційними та матеріальними обмеженнями. Процеси соціального відтворення в протестних таборах, які діють відповідно до цих обмежень вказують на всі недоліки, які існують в межах держави. В результаті моделювання ситуації було виявлено три ключові константи, які потребують вирівнювання: по-перше, протестний табір демонструє велику відкритість до новачків, які можуть легко знайти собі ролі в процесах соціального відтворення. Щоб досягти цього, вони використовують навички, вироблені у своїх щоденних звичках поза протестом. По-друге, колективна практика соціального відтворення створює і чітко демонструє ієрархічне партнерство між активістами в тому сенсі, що новачки не лише політично соціалізуються, але й вивчають обмежені культурні коди антиглобалістичних рухів від інших активістів. Третьою ключовою константою постає виключення. Для деяких активістів, які зазнали дискримінації, протестний табір викликає розчарування, оскільки він нав'язує їм кодекси та манери, створені в капіталістичному суспільстві. Для таких агентів табір відтворює розкол між протестуючою більшістю та меншістю. Відтак, цей аспект вказує на те, що нерівність вона фактично неуніка в сучасному світі. Як ексклюзивна, так і інклюзивна сторони способу буття протестних таборів, особливо при обговоренні практик колективного способу життя, виражають неоднозначність, але при цьому є низка корисних висновків, що дозволяють більш глибоко розуміти проблеми, а відтак не полишати спроб шукати шляхи до їх вирішення.

Попри це існують невеликі групи, які кожна в своїй області та сфері діяльності провадять спротив. Так, художники Тайваню при ретельному аналізі кураторських стратегій на Венеціанській бієнале з 1995 по 2011 рік, прийшли розуміння того що виставковий формат переважно демонструє твори мистецтва, які виражають та символізують глобальний вимір європейських країн. Траєкторія Тайванського павільйону на Венеціанській бієнале відтак згідно цього дещо змінилася. Мотивовані прагненням національної репрезентації та запереченням визнання себе як маргіналізованої країни на глобальній ярмарці мистецтва, художники виразили критику логіки культурної, політичної та економічної гегемонії, яка домінує на бієнале тривалий час [10]. (Три художники, які об'єдналися в групу спротиву: тайванський художник Чіа-Вей Хсу, тайвансько-німецький художник Бернд Бер і чеська художниця Катержина Шеда).

Ще одним з напрямків антиглобалістської ідеології є альтерглобалізм. «Альтерглобалізм – всесвітній рух, який ставить за мету змінити основні параметри глобалізації. Являючись спочатку частиною антиглобального руху, альтерглобалізм виокремлюється із загального протестного відношення до глобалізації, тобто антиглобалізму. Вперше ідеї альтерглобалізму було розповсюджено у 2001-2002 рр. на соціальних форумах в Порту-Алегрі та у Флоренції. Альтерглобалізм не просто критикує глобалізацію за її негативні наслідки для людства, але й пропонує іншу стратегію глобалізації, котра мала б гуманістичний зміст, проводилася би в інтересах широкого кола учасників й вела б до формування глобального громадянського суспільства. Альтерглобалізм об'єднує сили, які не приймають ідеологію, форми й наслідки глобалізації, але визнають її об'єктивний характер і висловлюють на можливість глобалізації з «людським обличчям» [2, с. 175]. Цей рух прагне створення більш справедливого і стійкого світового порядку, пропонуючи альтернативні шляхи розвитку. Вони виступають за зміцнення місцевих економік, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток кооперативів та скорочення залежності від транснаціональних корпорацій.

Висновок. Таким чином антиглобалізм проявляється завдяки антиглобалістським рухам, що критикують сучасну глобалізацію, особливо її економічну складову.

Антиглобалісти виступають проти неоліберальної політики, транснаціональних корпорацій, міжнародних фінансових інститутів та торгових угод, вважаючи, що вони посилюють нерівність, експлуатують робітників і завдають шкоди навколишньому середовищу, а також знищують локальні культури. Антиглобалісти відкидають неоліберальну економічну модель, засновану на вільній торгівлі, приватизації державних підприємств та зниженні державного регулювання, оскільки вбачають в цьому гегемонію потужних корпорацій тощо. Вони вважають, що ця модель веде до посилення соціальної несправедливості, погіршення умов праці та нерівності доступу до ресурсів. Звинувачення в бік корпорацій ґрунтуються на тому, що вони прагнуть лише максимального прибутку за рахунок експлуатації робітників, порушення екологічних норм та політичного впливу на уряди. При цьому вважуючи свої прямі дії благородними ідеалами толерантності, рівності чи братерства. Антиглобалісти виступають за справедливий розподіл ресурсів, скорочення бідності та покращення умов життя для всіх людей.

Окремі рухи виступають проти надмірного споживання, забруднення довкілля та експлуатації природних ресурсів, оскільки це лише призводить до недоцільного знищення довколишнього середовища. Вони критикують сучасну демократію як формальну та неефективну. Натомість пропонуючи пряму демократію, за якої участь у прийнятті рішень покладається на громадян та місцевих спільнот.

Звісно, що ми маємо критично ставитися і до антиглобалізму, оскільки він досить неоднорідний у своїх проявах. Прихильники глобалізаційних тенденцій взагалі вважають, що антиглобалізм перешкоджає економічному зростанню та розвитку, а відтак паразитує на благих намірах. Критики також звинувачують антиглобалістів у популізмі, радикалізмі та нереалістичності їхніх пропозицій. До прикладу, антиглобалісти схильні до того аби створювати кооперативи, окремі місцеві валюти чи альтернативні форми економіки, що ґрунтуються на принципах справедливості та стійкості. Однак, це дійсно варте скептицизму, адже на тлі тотальності глобалізації, виглядає недоцільно.

Список використаної літератури

1. Захаров В. Сучасна інтерпретація явища «глобалізм» через призму правових та інституційних трансформацій. *Аналітично-порівняльне правознавство*, Вип. 7, 2018. С. 362–366.
2. Коваль М. Ідеологія антиглобалізму як феномена в політичній теорії. *Вісник Львівського університету*. Серія політолог.-філос.наук, Вип. 17, 2018. С. 173–179.
3. Романюк А. Політичні доктрини ХХ століття. Навчальний посібник. Львів, 2009. 216 с.
4. Arditi B. From globalism to globalization: the politics of resistance. *New Political Science*, 26(1), 2004. P. 5–22. doi:10.1080/0739314042000185
5. Gümrukçü S. B. The Rise of a Social Movement: The Emergence of Anti-Globalization Movements in Turkey. *Turkish Studies*, 11(2), 2010. P. 163–180. doi:10.1080/14683849.2010.483
6. Jones A. Dictionary of Globalization. Cambridge, UK; Malden, MA, USA, 2006 258 h.
7. Heywood A. Political Ideologies. An Introduction (3rd edition). Palgrave Macmillan, 2003. 353 p.
8. Miner B. The Concise Conservative Encyclopedia. 200 of the Most Important Ideas, Individuals, Incitements and Institutions That Have Shaped the Movement. Free Press Paperbacks, 1996. 318 p.
9. Tominaga K. Social reproduction and the limitations of protest camps: openness and exclusion of social movements in Japan. *Social Movement Studies*, 16(3), 2017. P. 269–282.

doi: 10.1080/14742837.2017.1279960

10. Wei C.-C. From National Art to Critical Globalism. *Third Text*, 27(4), 2013. P. 470–484. doi:10.1080/09528822.2013.81

GLOBALISM AND ANTI-GLOBALISM: POLITICS OF RESISTANCE

Ruslan Grechkosii

*Ukrainian State Mykhailo Drahomanov University,
Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy,
Department of Philosophy
Oleksandra Konyskyi Str., 8/14, 01054, Kyiv, Ukraine*

Globalism should be seen as a new order on a planetary scale. The unilateral imposition of this new planetary order changes the rhythm and direction, primarily of economic processes, presented either as fact or as fate. Anti-globalism, as the reverse side of globalism, reveals the meanings of the latter, and therefore tries to find ways to resist the politics of globalization. These include radical and viral direct actions aimed at improving the terms of exchange between industrialized and developing countries, expanding the sphere of their public influence beyond national borders through global networks and local, economically fragile states.

Against the background of the dominance of supporters of globalism, anti-globalists restore and at the same time reformulate the ideals of social justice, solidarity and internationalism as part of the public good and a yardstick that balances the relationship between the global and the local. Since the market has ceased to be taboo and globalization has become the dominant cognitive structure, anti-globalists have chosen as a principled position the commitment to the disadvantaged with constant calls for measures to reduce inequality.

Thus, in the article, we intend to reveal those resistance policies implemented by anti-globalists on the way to equalizing situations, which threaten the autonomy of internal political decisions of individual states and reduce the level of submission to global influence. So, let's turn to the examples of anti-globalist movements, which are not so much against globalization (because this process cannot be stopped), as against the «leveling» of globalization processes. Resistance movements offer new globalization strategies, for example, alter-globalist ones, which are based on conducting processes in the interests of a wide range of participants, which contributes to the formation of a global civil society.

Elucidation of the main principles on which anti-globalism rests allows both to see alternatives to widespread globalization, and serves as a guarantee for studying the shortcomings in the activities of resistance groups and the prospects for their strengthening.

Key words: globalism, anti-globalism, capitalism, politics of resistance, viral actions, justice, equality, solidarity, global, local.